

РЕЦЕНЗИЯ

от

Явор Светозаров Конов, д-р, д.н.,

професор по полифония

(професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“),

месторабота: департамент Музика, НБУ – София

на

ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

за придобиване на научната и образователна степен ДОКТОР

по професионално направление 1.3.:

Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по музика)

на докторантката

магистър МАРИНА ГЕОРГИЕВА АПОСТОЛОВА-ДИМИТРОВА

на тема:

**„ИНОВАТИВНИ ТЕХНОЛОГИИ И ПОДХОДИ В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МУЗИКА В ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ“**

Научен ръководител: проф. д-р Ганка Неделчева

Катедра Музика

Факултет по науки за образованието и изкуствата,

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

2018

Предоставената ми за рецензиране дисертация е разположена на 200 страници, в обем малко по-голям от този по БДС (текстът ѝ е напечатан в стандарт 29 реда по 80 знака, вместо 30x60; т.е. обемът ѝ по БДС би бил около 250 стр.). Освен текст, съдържа и множество онагледяващи го таблици, различен вид диаграми, илюстрации (от работа в клас, фотоси на ученически рисунки и др.).

Структурирана е в: Увод, 4 глави, Заключение, Списък литература и Приложения.

Четирите глави на труда са следните:

1. Учебният предмет „Музика“ в модерната парадигма на българското училище,
2. Музиката и емоционалният свят на индивида,
3. Постановка и организация на експерименталното изследване,
4. Примерен план за обучение по музика чрез факултативни учебни часове.

Библиографският списък е от 124 източника, от които:

87 на кирилица (печатни издания на български език – от български автори, както и преводни от различни чужди езици, и на руски език); останалите 37 източника са на латиница (на английски и единично на френски език, вкл. 7 от интернет). Информация из областите на музиката (музициране, преподаване, обучение), чуждоезиково обучение, психология и др.,

37 на латиница – на английски език; от тях 5 интернетсайта.

Коректно изписана библиография и сайтография.

Преди да се спра по същество на дисертацията, да представя накратко докторантката (данните са от предоставения ми CV):

Марина Георгиева Апостолова-Димитрова е родена през 1983. Омъжена с 2 деца. Владее в добра степен английски и италиански език. Завършила е като бакалавър „Музикална педагогика“ (2005) в НМА в София и като магистър „Хорово дирижиране“ (2012) пак там. Работният ѝ и педагогически опит включва: преподавател по хорознание, хорово пеене, дирижиране, курсов хор в СУ (към катедра Музика на ФНОИ, от 2016 и понастоящем) учител по музика в ОУ в София (от 2013 и понастоящем), ръководител на вокална група (пак там и другаде), преподавател по пиано в читалище в София (от 2014 и понастоящем), диригент на Смесения хор за старинна музика към СУ (2013-14), хористка в различни вокални формации (през годините) и др.

Сега вече за дисертацията по-подробно:

Актуалността на темата е повече от крещяща (позволявам си да използвам това неакадемично определение): (и в дисертацията се отчита основният проблем): „своеобразната „пропаст“ между класическата музика и младите поколения е част от нашата действителност.

Темата е актуална, защото животът непрекъснато се променя и с това се променят, *volens nolens* и технологиите в образованието – преподаването, респ. обучението. И често се налага да „настигаме процесите“; именно затова е не само хубаво и добро, но и наложително да се обглеждат, коментират, осмислят, респ. и предлагат „авансово“ новите параметри на технологиите в живота ни, респ. в образованието, въз основа на което и овреме да се предлагат съответните промени в подходите и методите в него, в педагогиката. Разбира се, добре е (задължително е, поне според мен) и придържането към емпирично

установените и доказани в дълголетната работа образователни практики. Не само като професионален музикант, т.е. не само „пристрастно“, но и обективно и тук ще подчертая, колко важно е обучението по музика в общообразователното училище – нещо нередко, уви, подценявано у нас. Развива и таланти, и възможности, и познания, и култура, и манталитет за работа в екип, особено ако децата музицират в изпълнителски състави – хорове, инструментални ансамбли... Всичко това е ясно и доказано къде ли не през вековете, но... Лично аз през последните години все повече използвам в работата си със студентите аудио-визуалните средства. Мултимедийността: богатите графични възможности на екрана (текстове, изображения), аудио- и аудиовидео записи (слушане на музика, наблюдаване на пеене и свирене, филмови посещения на градове, сгради, зали...). Всичко това в моето поколение го нямахме, уви.

И така, предметът на изследването (дисертацията) е, цитирам, „обучението по музика на ученици в начален (I-IV клас) и прогимназиален (V-VII клас) етап на обучение в българското общообразователно училище“ (вж. стр. 6 на дисертацията). Обектът му е „резултатът от извършване на нотно ограмотяване чрез нов методически модел при ученици от начален етап на обучение, както и проследяване на ефективността от възпитателната работа в часа по музика чрез развиване на интерес към класическа музика“ (пак там, стр. 6-7). Целта е да се покаже как „чрез използване на нов съвременен подход за нотно ограмотяване и въвеждане на съвременни техники и технологии в часа по музика се постига трайно усвояване на учебния материал от учениците в общообразователното училище“ (пак там). За постигането ѝ докторантката Апостолова си поставя редица задачи, сред които: обзор и анализ на системи и методи, използвани за нотно ограмотяване през миналия и настоящия векове; анализ на учебните програми по музика в общообразователното училище (I-IV клас); проучване и коментар на музикалните предпочитания на учениците в начален и прогимназиален етап на обучение, педагогическа диагностика,

проследяване на влиянието на класическата музика в часовете, констатиране на технологични умения у учениците, разработване на съвременен методически модел и др.

Работната хипотеза на изследването е, че, цитирам: „Ако в обучението по музика в общообразователното училище се въведат съвременни, иновативни педагогически модели, базирани на мултимедийни и компютърни технологии, ефективността при усвояването на музикално-теоретични знания от учениците ще се повиши. Мостът между модерните технологии и музикалната култура на учениците, а с това и тяхното естетично пространство ще се обогати с нови навици и рефлексии, обогатяващи личните им музикални преживявания.” (ibidem, стр. 8).

Доказването ѝ се прави във внимателно преценени и осигурени професионално-педагогически условия (описани на стр. 6 на Автореферата, достъпен тук в интернет), чрез исторически, аналитичен, синтетичен, сравнителен и психологически методи на изследване (описани подробно пак там, стр. 9). Харесва ми, че докторантката, непосредствено след описанието на методите, е въвела кратък терминологичен речник, изясняващ основните понятия в текста ѝ (ibidem, стр. 10-11).

В глава първа на дисертацията, „Учебният предмет „Музика“ в модерната парадигма на българското училище”, докторантката представя и коментира мястото, ролята и значението на обучението по музика в учебно-възпитателния процес на общообразователната училищна подготовка. Особено внимание е отделено на значението на обучението по музика като медиатор, който осъществява комуникацията в зоната на изкуствата и межкултурното сътрудничество. На нормативните документи, регулиращи обучението по музика в българското училище, учебните програми по музика за класовете I-IV (общообразователна подготовка), на развитието на музикалните възприятия и музикално-художествени представи при учениците от тези класове в

общообразователното училище, на приложението на методи и системи по музика в общообразователното училище (обсъждат се системите на Дмитрий Кабалевски, Золтан Кодай и Бела Барток, Карл Орф, Емил Жак-Далкроз, Ирина Золопова и Борис Тривков.). Коментирани са усъвършенстването на традиционната методика за обучение по музика на базата на личен педагогически опит (с очакван резултат – изграждането на „мост“ между класика и модерен свят; вниманието се насочва към 3 „групи“ деца: от първи клас, от втори до четвърти, от пети до седми, по силата на твърде различното им възрастово-интелектуално и познавателно-емпирично състояние”).

Става ясно, че докторантката познава систематично и пълноценно състоянието на образователната система в РБ и в частност мястото на учебния предмет музика (преподаването/обучението по музика) в нея. Като рамкираща нормативна уредба, като учебници, като практика. Учебни системи и методи, прилагани в училището. И особено важно: през личния ѝ педагогически опит.

Във втората глава на дисертацията, „Музиката и емоционалният свят на индивида“, докторантката третира въпросите за корелацията „музикално възприятие – емоционалност – избираемост“; присъствието на музиката в социума и формиране на музикално-образните представи на учениците I-IV клас; възприемането на класическата музика в детската възраст; емоционалния резонанс при общуването с музика в тийнейджърска възраст и формиране на приятелства чрез нея; социумът – отворена среда за музикален избор и влияние; елементи на информационното обкръжение. Като особено важен фактор докторантката отчита корелацията „музикално възприятие – емоционалност – (и оттам:) – избираемост.“ Докторантката подчертава, че „ако семейното обкръжение не може да му предложи подходяща музикална среда и да формира необходима музикална култура, шансът за това може да открие училищната среда.“ Лично аз (Я. К.) също смятам, че един осведомен и сърцат преподавател, който си обича и предмета (музика), и работата (педагог), и иска да „запали“ и децата, може да постигне много. Докторантката познава и

представя редица чужди и наши изследвания, посветени на (формирането) на музикални предпочитания у учениците. Коментира и музиката като основа за приятелства в тийнейджърската възраст (също и през „призмата“ на голям брой чужди и наши изследвания по темата).

Третата глава, както се чете и в заглавието ѝ – „Постановка и организация на експерименталното изследване“, представя вече същинското експериментално изследване на докторантката. „Хипотезата, поставена в научно-изследователския труд се доказва чрез експеримент, проведен в три етапа, осъществени в 50 ОУ „Васил Левски“ с ученици от I – VII клас.“ (стр. 69). Изследователската работа е осъществена в 3 експериментални етапа с конкретни задачи, обособяващи 3 категории: 1, информационна, 1, компаративна и 3, методическа (тук е особеният авторски принос на докторантката: разработване и представяне на иновативен модел за нотно ограмотяване на ученици в III клас). Докторантката достига и до следните изводи, „валидни за целия етап на начално обучение: 1. Поведението на учениците може да бъде насочено в положителна посока чрез специално подбрана музика в условията на учебно-възпитателния процес., 2. Онагледяването на класическите образци като педагогическа стратегия в часа по музика може да повлияе върху музикално-слуховото възпитание и култура на бъдещия слушател в по-късна възраст., 3. Часовете по музика с учениците от начален етап на обучение (I-IV клас) в общообразователното училище могат да бъдат ефективни само с присъствието на учител с образователен ценз за съответната педагогическа дейност., 4. Споменатото по-горе необходимо присъствие на музикален педагог със съответния ценз трябва да бъде регламентирано от МОН като задължително изискване.“

Г-жа Апостолова коментира аспекти на конструктивни детайли на изследователската работа – ситуиране на експеримента, организационен модел

и съдържание, анкетни модули; предлага анализи на отговорите от първа, втора, трета и четвърта категории; обсъжда слушането на музика, което определя като основна музикална дейност в часа по музика и нейното влияние върху емоционалния свят на учениците (в класовете I-IV). Предлага и свой иновативен модел за нотно ограмотяване на ученици от III клас в общообразователното училище (представя неговите описание, съображения и цели, структурната му организация и приложението му в обучението по музика в III, IV и V клас на общообразователното училище. Следват анализ и произтичащите от него изводи на експерименталната работа (стр. 149 –), респ. и препоръки.

Четвъртата глава на дисертацията е вече „Примерен план за обучение по музика чрез факултативни учебни часове (ФУЧ)“. Докторантката представя целите на обучението, задачите за постигането им и очакваните резултати. Посочва основните теми за нужната теоретична подготовка на децата, както и за изготвянето на съответния репертоар. На тази база, представя и годишно разпределение при факултативно обучение по музика (стр. 161 –).

В Заключението е споделено, че „Настоящият дисертационен труд обединява в себе си две изследователски иновативни платформи – електронните технологии като средство за музикална информация по всяко време и навсякъде и систематизиран модел за нотно ограмотяване чрез тях.“ (стр. 164) и че работната хипотеза, представена в увода на дисертацията, е успешно защитена чрез изследването, в това число и чрез изпълнените задачи (ibidem).

Представените ми (само като заглавия) публикации във връзка с настоящата дисертация са само 2, и то под печат (първата е изнесена като доклад на докторантски четения в НМА София през 2018). Приемам, че отразяват и оповестяват публично съществени части от изследването.

Авторефератът представя в достатъчна степен дисертацията – и по форма, и по съдържание. Приемам като цяло посочените в него приноси на докторантката. Ползваният в изследването материал е достоверен.

Дисертацията и приносите на докторантката доказват, че магистър М. Апостолова има необходимите музикално-теоретични, музикално-исторични и музикално-педагогически познания по специалността и, въз основата и на личния си музикално-изпълнителски и преподавателски опит, развита висока способност за самостоятелност при провеждане на научно изследване. Цитиранията на авторите са коректно направени в текста на дисертацията. Личното участие на докторантката в изследването и описването му е безспорно.

Поздравления към научния ръководител – проф. д-р Ганка Неделчева.

Желая успех на защитата! Напълно заслужен ще е. Категорично „за” съм за присъждането на образователната и научна степен доктор на г-жа магистър Марина Георгиева Апостолова-Димитрова. Надявам се, че такава ще е оценката и на останалите колеги от научното жури.

Явор Конов, д-р, д.н., професор

Департамент Музика, НБУ

София, 09 януари 2019 година